

Tadeusz Dzwonkowski
Archiwum Państwowe Zielona Góra

SĄDOWNICTWO NOWEJ MARCHII ZA CZASÓW JANA Z KOSTRZYNA

Nową Marchią nazywano w średniowieczu obszar leżący na północ od Warty na terenie położonym między rzekami Odrą, Drawą i jeziorem Chudowo. Wbrew powszechnemu przekonaniu do Nowej Marchii nie należała wówczas Ziemia Torzymska (Land Sternberg) i miasto Kostrzyn. Ta już wówczas warowna osada stanowiła część Ziemi Lubuskiej (Land Lebus) i wraz z nią należała do Marchii Środkowej. Zmiany granic, które nastąpiły w I poł. XV w., przyniosły na nowo ukształtowane pojęcie Nowej Marchii. U progu XVI w. Nową Marchią nazywano tę część Brandenburgii, którą nabył od Zakonu Krzyżackiego w 1455 r. kurfirst Fryderyk II.

Pod koniec panowania kurfirsta Joachima I poszerzono obszar zwany Nową Marchią. Przyłączono wówczas Ziemię Torzymską, średniowieczne księstwo krośnieńskie, które łącznie z Sulechowem oraz okręgiem lubskim stanowiło odrębną jednostkę administracyjną, a także leżące na Dolnych Łużycach okręgi Peitz i Cottbus. Po sekularyzacji joannitów do Nowej Marchii od 1555 r. należał również okręg Beeskow-Storkow. W ten sposób powstało nowe państwo. Szybciej niż sąsiednie zbudowało nowożytny system zarządzania i sądownictwa i wkrótce jego siła i sprawność stały się znane w całej Europie. Unowocześniło również dotychczasowy system prawny i włączyło się w wir nadciągających wydarzeń. Złożyło się na to szereg przyczyn.

Po śmierci Joachima I Hohenzollerna w 1535 r. Brandenburgia stanęła na rozdrożu. Doszło wówczas do ponadrocznej rywalizacji o sukcesję po dotychczasowym władcy. W jej efekcie powstały dwa odrębne państwa. Jednym z nich była wspomniana Nowa Marchia. Jej władcą został młodszy syn Joachima – margrabia Jan Hohenzollern, zwany również Janem z Kostrzyna. W potocznej opinii¹ Jan stosował prawo „z żelazną surowością i bezwzględnością, tak że zasłużenie otrzymał przydomek *Severus*” (łac. surowy, srogi). W rzeczywistości już samo utworzenie Nowej Marchii jako samodzielnego tworu politycznego było sprzeczne z prawami Rzeszy.

¹T. Fontane, *Po tej stronie Odry*, tłum. R. Wawrzyniak, Gorzów Wlkp. 2000, s. 10.

Dotychczas władzę kurfirsta w Nowej Marchii reprezentował utworzony w 1441 r. urząd landwójta. Był on ogniwem pośredniczącym między władcą a nowo tworzącą się szlachtą. Oprócz zadań zleconych bezpośrednio przez kurfirsta do jego zwyczajowych kompetencji należało rozstrzyganie sporów, sprawy policyjne i finansowe, a także zarząd domenami książęcymi i lennami oraz ewentualne przygotowywanie obrony.

Utworzenie nowego państwa stwarzało pole do zorganizowania nowych urzędów o charakterze centralnym. Miały one umożliwić silniejszy dozór niektórych grup ludności, zwłaszcza że nie wszyscy byli zdecydowani poprzeć nowego władcę. Dlatego też już w 1536 r. Jan nie tyle ograniczył kompetencje landwójta, co rozbudował administrację, która sprawowała zarząd dobrami będącymi w bezpośrednim posiadaniu panującego. Utworzono wówczas Urząd Kamery (*Amtskammer*). Podporządkowano mu dziewięć specjalnych urzędów terenowych nazywanych amtami. Mieściły się one w Cartzig, Cottbus, Krośnie Odrzańskim, Dreuzdenku, Kostrzynie, Peitz, Świdwinie, Lubsku i w Sulechowie.

Po wprowadzeniu reformacji i sekularyzacji landwójt nie był w stanie sprostać piętrzącym się zadaniom, zwłaszcza że dobra domeny margrabiego szybko się rozrastały. Po sekularyzacji nie tylko ilość ziemi pozostającej w bezpośrednim władaniu panującego, ale i liczba amtów wzrosła niemalże dwukrotnie. W 1539 r. dla zsekularyzowanych dóbr pocysterskich utworzono amt w Mironicach (Himmelstadt), Bierzwniku (Marienwalde) i Sarniaku (Jagersberg), w 1540 r. zorganizowano amty w Chwarszczanach i Dębnie (Neudamm), w 1543 r. dla zsekularyzowanych majątków kolegiaty utworzono amt w Soldin, w 1552 r. po rozwiązaniu klasztoru zorganizowano amt w Rzeczu (Reetz), w 1555 r. utworzono amty dla dóbr pojoannickich w Beeskow i Storkow i w 1556 r. w Lietzen. W 1540 r. zlikwidowano landwójtostwo w Świdwinie. Dotychczasowy urząd stał się komturią joannicką². W dobrach margrabiego amty stały się instytucją wymiaru sprawiedliwości dla ludności poddanej. W miastach władzę sądowniczą sprawowali wójt i ława miejska.

Obok nowych urzędów służących zarządzaniu własnością rodziny panującej konieczne były również regulacje prawne porządkujące życie społeczne nowo tworzącej się szlachty, przede wszystkim w zakresie własności lenne. Dotychczasowy średniowieczny system różnego rodzaju lenn, zapisów, zastawów, poręczeń oraz tzw. wiederkaufów stwarzał okazję do ciągłych sporów, a nawet starć zbrojnych między sąsiadami. Od końca XV w. znaczenia nabierały testamenty, a ich rozstrzygnięciem miały zajmować się sądy.

²P. v. Niessen, *Die Johanniterordensballei Sonnenburg und Markgraf Johan von Brandenburg. Ein Beitrag zur Furstenpolitik im Reformationszeitalter*, „Schriften des Vereins für Geschichte der Neumark”, z. 29, s. 199.

Wzajemne zobowiązania szlachty i duchowieństwa, sięgające swą genezą nierzadko XIII w., nie dawały się uporządkować w ówczesnym systemie prawnym i organizacyjnym, nie pozwalały również na sprawne zarządzanie państwem i uszczuplały dochody książęce. Już w 1524 r. Joachim nakazał uregulowanie w ciągu ośmiu lat prawa własności do zastawionych dworów, zabronił dziedziczenia zobowiązań zastawnych i próbował rozciągnąć nad nimi kontrolę. W związku ze wzrostem zainteresowania uprawą ziemi, a zwłaszcza hodowlą owiec, niebawem (w 1527 r.) określono warunki handlu dla szlachty, wprowadzono regulacje dotyczące hodowli owiec i korzystania z pastwisk, co miało złagodzić część sporów. W 1528 r. rozszerzono kompetencje sądów w Berlinie i Kölln, stwarzając stronom możliwość apelacji.

W tej sytuacji utworzenie nowego sądu o charakterze centralnym było warunkiem samodzielności nowego państwa, jakim była wówczas Nowa Marchia. Wydaje się, że dążenia nowego władcy wspierała również znaczna część szlachty nowomarchijskiej, która dążyła do rozstrzygnięcia wielu narosłych sporów. Zapowiedź utworzenia takiego sądu nastąpiła na posiedzeniu reprezentantów stanów w 1539 r. W recesie do landtagu z tego roku zauważono, że należy utworzyć oddzielny sąd nadworny, który zająłby się rozstrzyganiem sporów lennych³.

Kompetencje sądowe landwójta zależały w dużej mierze od indywidualnych i często jednostkowych decyzji kurfirsta. Ostatnim landwójtem Nowej Marchii był Kurt von Burgsdorf⁴. Po powstaniu samodzielnego organizmu państwowego wiosną 1536 r. na to stanowisko został powołany syn burmistrza żagańskiego, mieszczanin krośnieński Franz Naumann. Jego kariera należała do najbardziej błyskotliwych w ówczesnej Nowej Marchii.

Franz Naumann był kilkakrotnie wybierany burmistrzem Krosna Odrzańskiego. Zupełnie przypadkowo znalazł się w otoczeniu margrabiego. Już 23 stycznia 1536 r. został powołany przez margrafa na urząd kanclerza. W ten sposób stał się jednym z architektów nowego państwa. Żeby lepiej zrozumieć powiązania na ówczesnym dworze kostrzyńskim, należy zaznaczyć, że żoną Naumanna była Anna von Sack, a jej brat Andreas był sekretarzem margrafa. Już w 1539 r. za swe zasługi Naumann otrzymał za niewielką kwotę wieś Mozów, w kilka lat później Niekarzyn i Kije, a w 1544 r. margrabia Johann podarował mu Moryń oraz prawa do dzierżawy przywileju piwnego w Krośnie Odrzańskim.

Ukończywszy fakultet prawny Uniwersytetu w Lipsku i posiadając długoletnią praktykę na stanowisku burmistrza, Naumann — jak niewielu poddanych w ówczesnej Marchii — był przygotowany do realizacji stawianych

³G. Berg, *Geschichte der Stadt und Festung Custrin*, Custrin 1916, s. 7.

⁴*Kostrzyn nad Odrą. Dzieje dawne i nowe*, red. J. Marczewski, Poznań 1991, s. 113.

mu zadań. Niebawem stał się centralną postacią na dworze margrabiego. Należał do najbardziej zaufanych jego doradców. Wydaje się, że to dzięki zdecydowanemu wsparciu Naumanna został spełniony postulat stanów nowomarchijskich.

Sąd Nadworny (*Hofgericht*) został utworzony około 1540 r. Jego posiedzeniom zazwyczaj przewodniczył margrabia. Był to sąd pierwszej instancji dla tej szlachty, która zgodnie z prawem lennym podlegała bezpośrednio margrabiemu, ale nie była jego urzędnikami. Stanowiła ona oddzielną kategorię, a na dworze kostrzyńskim zwano ją trochę pogardliwie „zasiedziałą szlachtą” (*Landsässiger Adel*). W kompetencji Sądu Nadwornego znajdowały się spory z zakresu prawa cywilnego, a więc dotyczące prawa osobowego i rodzinnego oraz prawa majątkowego. Były to najczęściej spory odnoszące się do wzajemnych długów szlacheckich, sprawy lenne, zwłaszcza regulowanie dziedziczenia.

Ponadto w kompetencjach Sądu Nadwornego leżały również sprawy, jak je określano, *causa criminalis*. Dotyczyło to tylko tych przestępstw, za które przewidywano karę śmierci. Należy jednak podkreślić, że ogłoszony w 1532 r. zbiór praw z zakresu prawa karnego *Constitutio Criminalis Carolina*, który miał największe znaczenie dla ówczesnego prawa karnego, przewidywał karę śmierci za większość przestępstw, modyfikując tylko jej różne formy, przeważnie w zależności od rodzaju czynu. Dlatego też do Sądu Nadwornego wpływało dużo spraw od władz miejskich, wójtów i administracji domenalnej (amtmannów), która była również zobowiązana do ścigania przestępców.

Sąd Nadworny był używany przez margrabiego do kontroli poczynań szlachty. Mechanizm wykorzystywania sądu staje się jasny, jeżeli zauważymy, że nawet zaufany kanclerz nie mógł samodzielnie potwierdzać listu lennego. Ewentualne upoważnienie żony do praw lennych męża wymagało jednostkowej zgody margrabiego. „Jeżeli ktokolwiek chce w naszym kraju lenno sprzedać albo zastawić, bez wiedzy naszej nie może tego uczynić” – ustanowił margrabia w 1540 r. Aby uzyskać zgodę margrabiego Jana, należało podać wartość majątku i wnieść stosowne opłaty.

Należy podkreślić, że działalność tak ważnego instrumentu władzy, jakim był Sąd Nadworny, zależała od aktualnego układu wpływów na dworze kostrzyńskim. W pierwszych latach istnienia samodzielnej Nowej Marchii Franz Naumann często zastępował margrabiego. Sytuacja zmieniła się po śmierci marszałka dworu Heinricha von Packa, gdy w 1545 r. marszałkiem został przedstawiciel konkurencyjnego rodu von Löeben. Wówczas to (21 grudnia 1545 r.) margraf nakazał Naumannowi objęcie landwójtostwa w Świdwinie, co oznaczało stopniowe odsunięcie go od spraw dworu.

Po kilku latach funkcjonowania Sądu Nadwornego okazało się, że istniejący system sądownictwa nie jest sprawny. Do Sądu Nadwornego zaczęły napływać apelacje od wyroków amtmannów i wójtów dotyczące nierozwiązanych dotychczas sporów, m.in. zobowiązań wobec byłych folwarków biskupstwa lubuskiego czy też pojoannickich w okolicach Chwarszczan, które w czerwcu 1540 r. stały się własnością margrabiego. W tej sytuacji konieczne stało się powołanie kolejnego sądu, mogącego załatwiać spory, w których stroną byli urzędnicy Kamery i podległych jej amtów, jednocześnie będącego instancją odwoławczą.

Wzorem do zorganizowania nowego sądu centralnego drugiej instancji o zadaniach bardziej ogólnych i bardziej wielostronnych stał się Sąd Kamery Rzeszy w Spirze. Funkcjonował on już w 1495 r., ale ostateczną formę nadał mu wraz z kolejną recepcją prawa rzymskiego w krajach niemieckich, dopiero w 1521 r. Wzorce czerpano również z organizacji sądu w Kölln nad Szprewą. Przekształcono go w Sąd Kamery dla tej części Brandenburgii, która pozostawała w rękach Joachima II.

Powołanie nowego sądu było również przedmiotem obrad stanów nowomarchijskich, które zebrały się (w piątek po Marii Wniebowstąpieniu) w 1546 r. Ostatecznie Sąd Kamery (*Kammergericht*) w Kostrzynie rozpoczął swą działalność 9 lipca 1548 r. Składał się z przewodniczącego oraz czterech lub pięciu sędziów. Przewodniczącym z urzędu był kanclerz. Na to stanowisko margrabia Jan Hohenzollern powoływał najczęściej absolwentów wydziałów prawa pobliskich uniwersytetów. Długoletnim kanclerzem był m.in. doktor praw Adrianus Albinus. Członkami składu sędziowskiego zostawali najczęściej wysocy urzędnicy dworscy reprezentujący zasłużoną szlachtę. Sąd Nadworny, Sąd Kamery oraz Urząd Kamery były obsługiwane przez wspólną kancelarię.

Postępowanie przed sądami regulował *Kammer und Hofgerichts Ordnung*. Podobnie jak Sąd Nadworny – Sąd Kamery procedował zarówno w sprawach cywilnych, jak i w sprawach karnych. W sprawach cywilnych postępowanie było oparte na zasadzie wolnej rozprawy stron. Regulamin sądu określał zasady jego postępowania. Powód musiał wnieść skargę na piśmie, sąd również pisemnie określał termin rozprawy. Jej przebieg zazwyczaj nie był protokołowany, ale gdy sąd prowadził rozprawę szczególnej wagi, starano się o dowody zaprezentowane na piśmie. Wydając wyrok, sąd zapisywał jego sentencję. Ustalono również, że apelację można wnieść w terminie osiemnastu miesięcy. Można było również składać skargi na działanie wszystkich sądów niższej instancji, jeśli uznano, że sprawa nie była załatwiona zgodnie z procedurą lub w terminie. W przypadku apelacji o podłożu pozaproceduralnym należało złożyć *Litis Contestation*, czyli zażalenie pełne.

Praktyka pokazała, że częściej przed Sądem Kamery, ale bardzo rzadko przed Sądem Nadwornym prowadzono sprawy w procesie karnym. Wówczas składano *delatoren Exceptionen*, czyli po prostu skrót doniesienia. Funkcje oskarżyciela spełniał jeden z wyższych urzędników Kamery lub amtu. Podejmowane postępowanie miało najczęściej charakter inkwizycyjny. Narzucał je zbiór praw zwany potocznie „karolina” (*Constitutio Criminalis Carolina*), rozpowszechniany wówczas w krajach niemieckich. Przesłuchania prowadzono na zamku kostrzyńskim.

Postępowanie zaczynało się najczęściej przed upływem sześciu tygodni od dnia wpływu apelacji lub akt prokuratorskich. Zgodnie z regulaminem po trzecim posiedzeniu sądu musiał być wydany wyrok. Głównymi środkami dowodowymi były najczęściej zeznania świadków, ale w opinii sądu liczyła się również przysięga oraz zaprezentowane dokumenty.

Porządek procedowania obu sądów był kilkakrotnie poprawiany i modyfikowany. 26 września 1553 r. podczas landtagu w Myśliborzu opracowano ordynację apelacyjną zwaną *Statutum Solidense*⁵. Ustalała ona sposób apelacji, wskazywała na formalną stronę pisma procesowego i określała terminy postępowania. Kolejne ustalenia przyniósł *Kammer und Hofgerichts Ordnung* z 1 stycznia 1561 r. Przypominał on stosowaną dotychczas pragmatykę, że wszystkie sprawy dotyczące praw i obowiązków a także posiadłości lennych powinny być rozpatrywane wyłącznie w Sądzie Nadwornym w Kostrzynie. Interesy lenników powinni prowadzić adwokaci. W przypadku zaistnienia wątpliwości natury prawnej zalecano zwracanie się do profesorów uniwersytetów. Ich wyjaśnienia były najczęściej obligatoryjne. Dyscyplinowano również sędziów. Ustalono, że „jeżeli jakaś część sprawy nie zostanie rozstrzygnięta albo po terminie zostanie rozstrzygnięta, albo część z powodów prawnych albo rozkazu nadal musi być przeprowadzona, będzie przeprowadzona bezpłatnie”⁶. Wspomniana regulacja z 1 stycznia 1561 r. odnosiła się również do egzekucji postanowień sądów. W przypadku niewykonania ich „z całym przekonaniem” należało zapłacić 10 florenów kary i ponieść koszty ponownego postępowania egzekucyjnego w ciągu następnych czterdziestu dni⁷. Ustalono również obowiązki pisarza sądowego i urzędników kancelarii. Istotnym elementem ówczesnej regulacji było wprowadzenie również w 1561 r. nowej taksy opłat (*Kammer-, Hofgerichtesrate-, Kanzelei-, und Taxordnung*).

Obok funkcji sądu odwoławczego od wyroków sądów wójtowskich, miejskich i dominalnych (byłych duchownych) Sąd Kamery był również sądem

⁵ *Tamże*, s. 113.

⁶ Archiwum Państwowe Zielona Góra, *Amt Zullichau*, sygn. 1.

⁷ *Tamże*.

właściwym w zakresie prawa karnego dla wyższych funkcjonariuszy Urzędu Kamery oraz poszczególnych amtów, a także wojskowych.

W efekcie tych zmian utworzono nowy system sądownictwa opartego w pierwszej instancji na wójtach i ławach miejskich oraz sądach dominalnych, następnie na sędziach drugiej instancji wraz możliwością apelacji do kurfirsta. Utworzenie nowej struktury nie rozwiązało szeregu dotychczasowych problemów. Niektóre z nich próbowano rozstrzygać odgórnie za pomocą odpowiednich regulacji prawnych. W 1561 r. ukazał się kolejny akt konstytucyjny — *Landes Ordnung* — dotyczący przede wszystkim folwarków szlacheckich zajmujących się hodowlą owiec. Jego głównym zadaniem było ukrócenie sporów o pastwiska. Nową regulację prawną podjęto w trosce o zabezpieczenie materialne rodziców w podeszłym wieku oraz o zmniejszenie ilości sporów o dziedziczenie. Ostatecznie w 1569 r. margrabia Jan postanowił wyraźnie, że podczas przekazywania następcom prawnym majątków otrzymywanych w lenno należy uregulować wszystkie dotychczasowe zobowiązania⁸.

Jednym z najsłynniejszych procesów, które prowadził Sąd Kamery w Kostrzynie, było postępowanie przeciwko staroście zamkowemu w Słońsku von Winningowi oraz oskarżenie Christoph'a von Döberitza. Był to zięć Franza Naumanna. Nauman został w 1564 r. baliwem w Słońsku i nie podporządkował się zaleceniom margrabiego, który niemalże od początku swego panowania chciał przejąć nowomarchijskie dobra zakonu joannitów. W 1566 r. marszałek Johan Seifertitz, starosta kostrzyński Caspar Otterstädt i Zygmund Schlichting porwali Naumanna i uwięzili w Słońsku. Baliw zdołał zbiec, a von Winninga oskarżono o ułatwienie mu ucieczki. Dochođenje przeprowadzała komisja pod przewodnictwem Leonharda Störa – kammermeistra i jednocześnie przewodniczącego Sądu Kamery. Winning został poddany torturom, na skutek których niebawem zmarł. Wytoczono również proces Christophowi von Döberitzowi o zniesławienie władcy Nowej Marchii. Zięć Franza Naumana został skazany na śmierć i mimo protestów wyrok został wykonany. W stan oskarżenia próbowano postawić również Franza Naumanna, ale w tym przypadku odwołanie się do uczonych prawników wykazało, że były landwójt, kanclerz i współtwórca dwóch najważniejszych sądów nowomarchijskich był niewinny⁹.

W efekcie twardej, jak niektórzy podkreślają, „osobistych” rządów Jana Hohenzollerna zarówno Sąd Kamery, jak Sąd Nadworny stały się nie tylko elementami umacniania władzy margrabiego. Ich kompetencje zostały ukształtowane bardziej przez codzienną pragmatykę niż przez regulacje

⁸ *Tamże*.

⁹ P. v. Niessen, *op. cit.*, s. 199.

wewnętrzne monarchii. Dlatego też sąd stał się również wygodnym instrumentem w sprawowaniu władzy przez kolejnych władców Brandenburgii. Był ważnym czynnikiem podtrzymującym proces tworzenia się szlachty nowomarchijskiej, która prowadziła rugi, trzebiła lasy i zakładała nowe wsie. Według rejestru z 1572 r. dobra szlacheckie zajmowały aż dwie trzecie powierzchni Nowej Marchii¹⁰. Niewątpliwie duże zasługi na tym polu położyło nowożytnie sędownictwo marchijskie.

Tadeusz Dzwonkowski
Zielona Góra

NEUMÄRKISCHES GERICHTSWESEN IN DER ZEIT HANSENS VON KÜSTRIN

Zusammenfassung

Nach dem Tod Joachims I. von Hohenzollern im Jahre 1535 wurde ein Teil von Brandenburg, und zwar die Neumark vom Markgrafen Hans von Küstrin übernommen. Schon im Jahre 1536 schuf man das Kammeramt, dem 9 Sonderämter untergeordnet wurden. Nach der Gütersäkularisierung hat sich seine Anzahl beinahe verdoppelt.

Das bisherige System von verschiedenartigen Lehen, Verschreibungen, Verpfändungen, Bürgschaften und Wiederkäufen bot die Gelegenheit für ständige Auseinandersetzungen dar. Die Verpflichtungen des Adels und der Geistlichkeit, deren Ursprung nicht selten in das 13. Jahrhundert zurückzuführen war, ließen sich nicht zurechtbringen. In dieser Situation schuf man im Jahre 1540 das Hofgericht. Seine Kompetenzen umfaßten die Auseinandersetzungen im Bereich des Personen- und Familienrechts sowie Vermögensrechts, das sich auf die gegenseitigen Adelsschulden, Lehnangelegenheiten insbesondere Erbregelung und *causa criminalis* bezog.

Bald erwies sich als notwendig die Berufung eines weiteren Gerichts. Am 9. Juli 1548 gründete man das Kammergericht in Küstrin (Kostrzyn), das die an die Beamten der Kammer und ihr untergeordneter Ämter eingehenden Angelegenheiten regelte und gleichzeitig eine Berufungsinstanz war. Es bestand aus einem Vorsitzenden und 4 oder 5 Richtern. Der Vorsitzende von Amts wegen war der Kanzler. Sowohl das Hofgericht und das Kammergericht als auch das Kammeramt wurden von einer gemeinsamen Kanzlei bedient.

Das Verfahren vor den Gerichten regelte die Kammer- und Hofgerichtsordnung. Ähnlich wie das Hofgericht prozedierte das Kammergericht sowohl in den Zivil- als auch in den Strafsachen. In den Zivilsachen beruhte das Verfahren auf der

¹⁰B. Wachowiak, *Główne linie rozwoju Ziemi Gorzowskiej od końca XV do połowy XVII wieku*, „Zeszyty Gorzowskie” 1977, s. 35.

Grundlage einer freien Verhandlung der Parteien. Die Ordnung des Gerichts bestimmte die Grundsätze des Verfahrens. In der Praxis wurden die Angelegenheiten im Strafprozeß öfter vor dem Kammergericht und nur selten vor dem Hofgericht geführt.

Die Prozeßordnung der beiden Gerichte wurde mehrmals verbessert und modifiziert. Am 26. September 1553 bearbeitete man die Appellationsordnung, die sog. Statutum Solidense. Die weiteren Bestimmungen brachte die Kammer- und Hofgerichtsordnung vom 1. Januar 1561. Ein wichtiger Grundbestandteil der damaligen Ordnung war die Einführung einer neuen Taxe der *Kammer-, Hofgerichtsrate-, Kanzlei- und Taxordnung* (1561).

Neben der Funktion des Berufungsgerichts der Schulzen-, Stadt- und Domgerichte (der ehemaligen Geistlichen) war das Kammergericht auch ein zuständiges Gericht im Bereich des Strafrechtes für höhere Beamten des Kammeramtes und der einzelnen Ämter sowie auch für Militärpersonen. Damals wurde ein neues Gerichtssystem geschaffen, das sich in der ersten Instanz auf Schulzen und Stadtbänken und Domgerichte stützte, dann auf die Gerichte der zweiten Instanz mit der Möglichkeit einer Berufung an den Markgrafen.